Toolkit voor publiekscommunicatie en het meten van de effectiviteit ervan bij diffuus lood in de bodem

1 Inleiding

Deze toolkit is ontwikkeld als onderdeel van een onderzoek naar de effectiviteit van gebruiksadviezen bij diffuus lood in de bodem. Dit onderzoek is uitgevoerd in de gemeente Zaanstad. Over dit onderzoek is een RIVM-rapport verschenen. Eén van de aanbevelingen was om het onderzoek te herhalen in andere gemeenten. Hiermee kan meer zekerheid over de effectiviteit van gebruiksadvies verkregen worden

2 Doelstelling van de toolkit

Het doel van deze toolkit is tweeledig:

Enerzijds is de doelstelling het adviseren over de opzet van een onderzoek naar de effectiviteit van de gebruiksadviezen als beschermingsmiddel voor diffuus lood in de bodem, de analyse van uitkomsten van het onderzoek en de rapportage hierover.

Anderzijds wil de toolkit ondersteuning bieden aan gemeenten en provincies bij het communiceren over diffuus lood in de bodem.

Om deze twee doelstellingen te kunnen bereiken, worden in deze toolkit materialen (vragenlijsten, interviewprotocol, brieven en informatiefolder.) aangeboden die bij de communicatie over diffuus lood en het onderzoek naar de effectiviteit ervan gebruik kunnen worden.

3 Doelgroep van deze toolkit

De communicatiemiddelen in deze toolkit kunnen gebruikt worden door bijvoorbeeld gemeenten, provincies, onderwijzers, werknemers van kinderdagverblijven, verloskundigen, gynaecologen, huisartsen en (public health) professionals, die communiceren over gezondheid en gezonde leefomgeving.

De ondersteuning in het onderzoek naar de effectiviteit van gebruiksadvies bij diffuus lood richt zich op een samenwerkingsverband tussen gemeenten, provincies en GGD-en dat gezamenlijk wil onderzoeken hoe effectief het gebruiksadvies in hun werkgebied is.

4 Onderzoek naar de effectiviteit van gebruiksadviezen bij diffuus lood in de bodem in een notendop

1. Belangrijk is om het onderzoek met anderen voor te bereiden en uit te voeren (gemeente, GGD, provincie, omgevingsdiensten). Vorm daartoe een Community of Practice (CoP) of een samenwerkingsverband met een andere naam;
2. Een belangrijke keuze met deze groep betreft het onderzoeksgebied kiezen. Schrijf het liefst alle bewoners van de gemeente aan. Anders kies deelgebieden (wijken) binnen de gemeente en houd rekening met: wel en geen huizen bezitters, verschil in culturen, verschil in opleidingsniveau en inkomen (Sociaal Economische Status);
3. In het onderzoek kan de vragenlijst, zoals eerder gebruikt door het RIVM, gebruikt worden (zie de materialensectie). Deze moet dan wel over gezet worden naar de 'eigen' survey software. Als deze er niet is, kan gebruikgemaakt worden van 'vrij beschikbare' software zoals Google Forms of SurveyMonkey;
4. Van belang is uiteraard dat er een adressenbestand is t.b.v. het versturen van de brief, waarin bewoners uitgenodigd worden om mee te doen aan het onderzoek (zie materialen voor een voorbeeld). Gemeenten hebben zelf eigen adressenbestanden. De Internetsurvey software kan vaak gebruikt worden om voor iedere inwoner die aangeschreven wordt een eigen toegangscode te genereren;
5. Deze codes om in te loggen bij de Internet vragenlijst worden opgenomen in een uitnodigingsbrief. Inwoners die een voorkeur hebben voor een papieren vragenlijst, kunnen deze opvragen bij de onderzoekers;
6. Om dit mogelijk te maken, moet een contactpersoon bereikbaar zijn. Stel hiertoe een telefoonnummer en een emailadres beschikbaar. Deze kunnen ook gebruikt worden voor vragen over en het toelichten van het onderzoek;
7. Stuur twee herinneringsbrieven (na een week en na 10 dagen na de start van het onderzoek) t.b.v het invullen van de enquête (online of op papier); Besteed er in de brieven aandacht aan dat mensen die de enquête hebben ingevuld, ook een herinneringsbrief ontvangen. De enquête is immers anoniem.
8. Verwerk de data met behulp van een statistisch softwarepakket (bijvoorbeeld SPSS, Stata, Sas, R) en maak een vergelijking tussen relevante subgroepen. Welke dit zijn volgt uit de analyse;
9. Bespreek de uitkomsten van de analyse tussentijds met de Community of Practice. Stel daarna het conceptrapport op en vraag hier ook feedback op;
10. Communiceer de resultaten binnen de gemeente en deel deze met andere gemeentes.

5 Beschikbare materialen

Foldertekst: 'Let op Lood!'

Deze tekst wijst op de gezondheidsrisico's van lood en biedt gebuiksadviezen om het contact met lood te minimaliseren. Deze foldertekst is gebaseerd op de tekst 'Let op lood', zoals door de gemeente Zaanstad gebruikt wordt. Als een gevolg van interviewuitkomsten in het onderzoek naar de effectiviteit van de gebruiksadviezen bij diffuus lood is deze tekst aangepast en verbeterd. In deze tekst staan een aantal zaken die specifiek over Zaanstad gaan of voor Zaanstad gelden. Desalniettemin kan de tekst makkelijk aangepast worden ten behoeve van het gebruik in een andere gemeente.

Gespreksprotocol 'begrijpelijkheid folder 'Let op lood''

Het is een goed idee om teksten met gebruiksadviezen te testen op hun begrijpelijkheid. In het RIVM-onderzoek zijn daarom in de drie wijken van het onderzoek enkele bewoners geïnterviewd over de begrijpelijkheid van de foldertekst. Als een gevolg hiervan kon de foldertekst aanzienlijk verbeterd worden. Het bijgevoegde gespreksprotocol lood in de bodem biedt een basis voor het gesprek over de folder. Geselecteerde bewoners worden gevraagd de folder te lezen en om de goede en minder duidelijke zaken in de folder met verschillende kleuren te markeren. De gemarkeerde tekst wordt besproken met de geïnterviewde bewoner.

Rapport 'Effectiviteit van gebruiksadviezen'

Rapport 'Effectiviteit van gebruiksadviezen bij diffuus lood in de bodem. Rapportage over een onderzoek in de gemeente Zaanstad'. RIVM Rapport 2020-Rapportnummer. Dit biedt een uitgebreid verslag en bevat ook de verschillende materialen, die in deze toolkit aangeboden worden.

Vragenlijst 'Lood in de bodem'

De vragenlijst begint met een inleiding, waarin aangegeven werd wat het doel van het onderzoek is, wie het onderzoek uitvoert (RIVM, GGD Zaanstreek-Waterland en de gemeente Zaanstad) en in welke wijken het onderzoek uitgevoerd wordt.

De volgende sectie van de vragenlijst gaat over de tuin, indien aanwezig. Gevraagd wordt of men een tuin heeft, hoe deze gebruikt wordt (tuinieren), in welke mate de grond afgedekt is en of er kinderen van 0-6 jaar in deze tuin spelen. Ook wordt gevraagd of de grond door de gemeente is onderzocht en/of gesaneerd.

De derde sectie gaat over lood in de bodem. Gevraagd wordt of men denkt dat dit in de grond van Zaanse tuinen of in de grond van Noord-Holland aanwezig is. Gevraagd wordt ook naar blootstellingsroutes en naar de vermeende effecten op de gezondheid.

Hierna komen twee secties in de vragenlijst met daarin de belangrijkste vragen van het onderzoek. Hier wordt uiteraard gevraagd of de inwoners van Zaanstad informatie over diffuus lood in de bodem gezien, gehoord of gelezen hebben en op welke wijze deze informatie tot hen gekomen is. Dit deel van de vragenlijst is

gebaseerd op de communicatieaanpak van de gemeente Zaanstad. Het is belangrijk dat dit aangepast wordt naar de communicatieaanpak van andere gemeenten; de vragenlijst kan daarom niet integraal gekopieerd worden. Daarna wordt (nieuwe sectie) uiteraard ook gevraagd of dit voor hen aanleiding was om de gebruiksadviezen op te volgen. Voorbeelden van gebruiksadviezen zijn het afdekken van de bodem, vaker het huis schoonmaken (stofzuigen of dweilen) of vaker handen wassen na het tuinieren.

In de laatste drie secties van de vragenlijst is er gevraagd naar enkele achtergrondgegevens (leeftijd, sekse, opleidingsniveau, nationaliteit, huiseigenaar, kinderen in de klasse 0-6) en naar toestemming om deze gegevens te mogen gebruiken. Tot slot kan men aangeven of men mee wilde doen aan een verloting van VVV-cadeaukaarten van 25 euro door het RIVM.

Uitnodigingsbrief deelnemers

De brieven zijn verstuurd namens de gemeente, de GGD en het RIVM en ondertekend door het Sectorhoofd Kennis & Expertise van de gemeente Zaanstad, de Directeur van het domein Milieu en Veiligheid van het RIVM en de Directeur Publieke Gezondheid van de GGD Zaanstreek Waterland. De veronderstelling was dat dit respons-verhogend zou werken. Daarnaast werd in de brief aangekondigd dat onder de respondenten 75 VVV-cadeaubonnen van 25 euro verloot zouden worden.

In de brief werden respondenten uitgenodigd om de enquête online in te vullen. In de brief werd aangegeven hoe men de enquête op de website van de gemeente Zaanstad kon benaderen en werd een unieke gebruikersnaam en een uniek wachtwoord gegeven. Ook kon men per e-mail of telefoon een verzoek indienen om de vragenlijst op schrift te ontvangen.

De Community of Practice

Bij het starten van onderzoek naar de effectiviteit van gebruiksadvies bij diffuus lood is een ‘Community of Practice (CoP) opgesteld. Het doel was om het onderzoek vanuit de gebruikers vorm te geven en om van elkaar te leren en na afloop van het onderzoek de methodologie en de ontwikkelde communicatiemiddelen breed ter beschikking te stellen via een communicatietoolkit.